

Odnos dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod adolescenat

Ergović, Zorica

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:486997>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Zorica Ergović

**Odnos dimenzija privrženosti u prijateljskim
vezama i samopoštovanja kod adolescenata**

Završni rad

Zadar, 2018.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Preddiplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Odnos dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i
samopoštovanja kod adolescenata

Završni rad

Student/ica:

Zorica Ergović

Mentor/ica:

dr.sc. Jelena Ombla

Zadar, 2018.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Zorica Ergović**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Odnos privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod adolescenata** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uredenoga rada.

Zadar, 24. rujna 2018.

Sadržaj	
Sažetak.....	3
Abstract.....	4
1. Uvod	5
1.1. Definicije i teoretski okviri privrženosti u prijateljskim vezama.....	5
1.2. Privrženost u prijateljskim vezama tijekom adolescencije	6
1.3. Razlike u dimenzijama privrženosti između mladića i djevojaka u adolescenciji	8
1.4. Samopoštovanje u adolescenciji	9
1.5. Razlike u samopoštovanju između mladića i djevojaka u adolescenciji	11
1.6. Odnos dimenzija privrženosti i samopoštovanja	11
2. Cilj	12
3. Problemi i hipoteze.....	12
4. Metodologija.....	13
4.1. Sudionici	13
4.2. Mjerni instrumenti	13
4.3. Postupak.....	14
5. Rezultati.....	16
6. Rasprava	21
7. Zaključci	25
8. Literatura	26

Odnos privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod adolescenata

Sažetak

U adolescenciji, temeljni razvojni zadatak osobe stavljen je na razvijanje prijateljskih odnosa. Budući da u periodu adolescencije samopoštovanje opada uslijed raznih maturacijskih promjena, važno je usmjeriti se na socijalne mehanizme koji bi mogli predstavljati zaštitne faktore. Istraživanja sugeriraju kako bi bliske prijateljske veze mogle biti važan faktor. S obzirom na navedeno, cilj istraživanja bio je, na prigodnom uzorku adolescenata, utvrditi odnos privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja. U istraživanju je sudjelovalo 107 ispitanika (54 učenice i 53 učenika srednjih škola u Zadru i Trogiru, prosječna dob=15.49 godina). U istraživanju su korištene prevedena i adaptirana Wilkinsonova skala privrženosti u prijateljskoj vezi (AFAS) i Rosenbergova skala samopoštovanja. Utvrđeno je da mladići imaju veću razinu samopoštovanja od djevojaka. Također, djevojke u prijateljskim vezama pokazuju veću sigurnost za razliku od mladića, dok mladići pokazuju veće izbjegavanje. Nije utvrđena razlika u anksioznosti u prijateljskim vezama između djevojaka i mladića. Utvrđena je umjerena negativna povezanost između dimenzije privrženosti anksioznost i samopoštovanja, tj. veća anksioznost u prijateljskim vezama povezana je s nižim samopoštovanjem. Sukladni rezultati dobiveni su i analizom navedenih varijabli zasebno kod djevojaka i mladića, što ukazuje na to kako i djevojke i mladići s nižom razinom samopoštovanja izvještavaju o većoj anksioznosti u prijateljskim vezama. Nije utvrđena značajna povezanost između sigurnosti i izbjegavanja u prijateljstvu i samopoštovanja, što se pokazalo i pri analizi rezultata zasebno kod djevojaka i mladića.

Ključne riječi: privrženost, prijateljstvo, samopoštovanje, adolescencija

The relationship between friendship attachment and self-esteem in adolescence

Abstract

In adolescence, a special focus of the person is placed on developing friendly relationships. Since self-esteem is decreasing in the period of adolescence self-esteem due to various maturation changes, it is important to focus on the social mechanisms that could present protective factors. Research suggests that close friendships could be an important factor. Based on the aforementioned, the aim of the study was, on an appropriate sample of adolescents, to determine the relationship between friendship attachment and self-esteem. The study included a total of 107 participants (54 girls and 53 boys from high schools in Zadar and Trogir, the average age= 15.49 years). In this research translated and adapted Wilkinson's Adolescent Friendship Attachment Scale (AFAS) and the Rosenberg Self Esteem scale were used. Results indicate that boys show a greater level of self-esteem than girls. Also, girls show a greater security in friendship attachment than boys, while boys show greater avoidance. There was no difference in anxiety in friendly relationships between girls and boys. A significant moderate correlation was determined between attachment dimension anxiety and self-esteem which indicate that greater anxiety in friendly relationships is associated with lower self-esteem. Complementary results were also obtained by an analysis between these variables separately for girls and boys, more specifically, girls and boys with a lower level of self-esteem reported a greater anxiety in friendly relationships. There was no significant difference between security and avoidance in friendship and self-esteem, which was also shown in the separate analysis of the results of boys and girls.

Key words: attachment, friendship, self-esteem, adolescence

1. Uvod

1.1. Definicije i teoretski okviri privrženosti u prijateljskim vezama

Od najranijih godina odnosi s članovima obitelji se razvijaju te se posebno istražuje utjecaj ranih iskustava u tim odnosima na funkcioniranje odnosa u kasnijim fazama života. Bowlbyjeva teorija privrženosti (1969/1997) objašnjava temelj za razvoj odnosa u adolescenciji. Prema teoriji, hipoteza „kontinuiteta privrženosti“ opisuje utjecaj iskustava privrženosti u djetinjstvu putem „unutarnjih radnih modela“ (Wilkinson i Parry, 2004). Naime, ponavljani obrasci interakcije između djeteta i primarnog skrbnika, uglavnom roditelja, vode do formiranja unutarnjih radnih modela, koji zauzvrat nastavljaju oblikovati daljnje bliske odnose tijekom cijelog života (Pietromonaco i Feldman Barrett, 2000). Unutarnji radni modeli usmjeravaju strategije pri razvoju privrženosti koje se odražavaju u kogniciji i ponašanju pojedinca u bliskim vezama (Marušić, Kamenov i Jelić, 2011). Prema teoriji privrženosti, dijete čiji su roditelji responzivni i osjetljivi na njegove potrebe formira unutarnji radni model skrbnika kao pouzdanog oslonca u potrebama i razvija pogled na sebe kao nekoga tko je vrijedan. Preko iskustava s responzivnim i osjetljivim skrbnikom, dijete uči o recipročnosti u društvenim interakcijama i drugim specifičnim društvenim sposobnostima koje mogu biti korištene u odnosima izvan odnosa „dijete-skrbnik“ (Rubin i sur., 2004). Djetetu koje je ostvarilo sigurnu privrženost skrbnik predstavlja sigurnu bazu za istraživanje, uključujući istraživanje daljnjih odnosa. Nasuprot tome, nesigurno privrženi odnosi s primarnim skrbnicima mogu rezultirati nesigurnim obrascima privrženosti koji se manifestiraju u percepciji drugih ljudi kao nepouzdanih, a osobe često sebe vide kao malo vrijedne i nevoljene. Takvi nesigurni unutarnji modeli karakterizirani su ljutnjom, nepovjerenjem i strahom (Wilkinson i Parry, 2004).

Osim Bowlbyjeve teorije privrženosti, Hazan i Shaver (1994) predložili su razvojni model privrženosti koji teoretski objašnjava tranziciju stilova privrženosti tijekom različitih razvojnih stadija. Prema modelu, sve započinje u djetinjstvu, razvojnom stadiju gdje roditelju pružaju sigurnu bazu. Od djetinjstva do rane adolescencije, vršnjaci sve više postaju istaknute figure privrženosti. Tijekom te tranzicije, povjerenje prijateljima i oslanjanje na vršnjačke veze kao izvore utjehe i podrške postaje sve bitnije. Dakle, iako roditelji uvijek ostaju figure privrženosti, njihova uloga postupno slabi kako djeca prelaze u adolescenciju kada prijatelji postaju važni izvori socijalne podrške (Cook, Heinze, Miller i Zimmerman, 2016). Utvrđeno je da kvaliteta odnosa roditelj-dijete stvara internalizirana očekivanja koji utječu na kasniju kvalitetu prijateljstava. Točnije, privrženi odnos između djeteta i roditelja

funkcionira kao sigurna baza za kasnije razvijanje privrženosti u prijateljstvu (Schneider i sur., 2014).

Kod svake osobe razvija se unutarnji model pojma o sebi i drugima koji odražava povijest bliskih veza koje je pojedinac ostvario. Iskustva s ljudima koji su puni razumijevanja, povjerljivi i responzivni prema potrebama pojedinca vodi do pozitivnih pogleda na druge, dok odnosi s ljudima koji su neresponzivni i odbacujući vodi do negativnih pogleda na druge. Takva iskustva također utječu na stvaranje modela pojma o sebi gdje se pojedinac vidi kao vrijedan ili nevrijedan ljubavi i afektivnosti (Grabill i Kerns, 2000). Privržena ponašanja oblikovana su kognicijom, afektom i interakcijama sa skrbnikom, a stilovi privrženosti mogu biti sigurni i nesigurni. Kao nesigurni stilovi navode se odbijajući (izbjegavajući), plašljivi i preokupirani (zaokupljeni) (Armour, Elklit i Shevlin, 2011).

1.2. Privrženost u prijateljskim vezama tijekom adolescencije

Od najranijih formulacija teorije privrženosti, navodi se da ponašanja vezana za privrženost mogu biti usmjerena na one koji nisu primarne figure privrženosti. Bowlby (1969/1997) je tako predložio da niz ljudi u socijalnom okruženju dojenčeta može pružiti barem nešto podrške i utjehe, kada se percipira da je primarna figura privrženosti, uglavnom majka, nedostupna ili neresponzivna. Kako se dijete razvija tijekom djetinjstva i u adolescenciji, ova mreža privrženih odnosa širi se i ponašanja vezana za privrženost postaju sve više usmjerena na vršnjake izvan obitelji (Wilkinson, 2010).

Adolescencija je stadij razvoja u kojem se događaju fizičke, kognitivne, psihosocijalne i sociokulturalne promjene. Djevojke i mladići sve više vremena provode s prijateljima te se tako povećava broj odnosa s osobama kojima se mogu obratiti kako bi zadovoljili njihove potrebe privrženosti. Figure privrženosti, međutim, ne tretiraju se jednako. Na primjer, preferiraju se prijatelji više od roditelja za druženje i kao izvore utjehe i emocionalne podrške, ali roditelji i dalje ostaju kao figure privrženosti u životu pojedinca (Margolese, Markiewicz i Doyle, 2005). Formiranje i održavanje snažnih i stabilnih prijateljstava postaje od središnje važnosti tijekom kasnog djetinjstva, a posebno tijekom adolescencije gdje prijatelji predstavljaju izvor podrške više nego u bilo kojoj ranijoj fazi života (Rubin i sur., 2004). Pogodnosti koje pruža prijateljstvo postaju važnije tijekom kasnog djetinjstva i rane adolescencije te imaju određen utjecaj na psihosocijalnu prilagodbu djevojaka i mladića. Intimnost i emocionalna podrška postaju sve važniji u tranziciji iz djetinjstva u adolescenciju, a za vrijeme adolescencije prijatelji su ključni u pružanju podrške,

emocionalne i socijalne. Iako se navodi da dugoročne koristi mogu biti precjenjene, generalno gledište je da su prijatelji, posebno najbolji prijatelji, važni za psihološko i socijalno funkcioniranje (Wilkinson, 2010).

U adolescenciji, najbolje prijateljstvo je značajna veza važna i za razvoj i dobrobit. Najbolje prijateljstvo u tom razdoblju relevantno je za emocionalno zdravlje i uključuje procese privrženosti i time se može smatrati kao privrženi odnos (Wilkinson, 2008). Prema teoretskim predviđanjima, kako je i ranije navedeno, čini se da je prijateljstvo bliska veza gdje se reflektira početni uzorak privrženosti sa skrbnicima. Proučavane su povezanosti između privrženosti roditeljima i različitih aspekata u prijateljskim odnosima u adolescenciji, kao što su kvaliteta prijateljstva, koncept prijateljstva te vršnjačka kompetencija. Benson, McWey i Ross (2006) navode kako djeca koja su ostvarila sigurnu privrženost roditeljima ostvaruju bolju kvalitetu prijateljstava, pozitivnije odnose s vršnjacima, veću društvenu kompetentnost te uspješnije rješavanje konflikata od djece koja su ostvarila nesigurnu privrženost roditeljima. Ovi rezultati mogu biti posljedica bolje prilagodbe sigurno privržene djece koja pokazuju manju anksioznost i uznemirenost i bolju regulaciju emocija u socijalnim situacijama (Kobak i Sceery, 1988). Ostvarivanje kvalitetnih odnosa s prijateljima od iznimne je važnosti u adolescenciji s obzirom na to da prijatelji imaju snažan utjecaj na prilagodbu pojedinca u tom periodu. Moguće je da je to rezultat rastuće potrebe tijekom tog perioda, potrebe za prihvaćanjem. Tijekom rane adolescencije, prijateljstvo služi brojnim funkcijama, uključujući razvoj intimnosti, sigurnosti, povjerenja, instrumentalne pomoći i stjecanje normi (Rubin i sur., 2004). Ono što određuje kvalitetu prijateljstva u adolescenciji značajno proistječe iz kvalitete privrženosti u prijateljstvu, koja je njen temelj. Spominju se razne dimenzije privrženosti u prijateljskim vezama, a osim dimenzije sigurnosti, istraživanja se posebno usredotočuju i na dimenzije anksioznosti i izbjegavanja (Honari i Saremi, 2015).

Dimenzija anksioznosti u privrženosti odražava sustav koji određuje u kojoj mjeri su pojedinci oprezni u odnosima. Ta komponenta određuje tendencije pojedinaca za nadziranjem aspekata veze, kao što su dostupnost figure privrženosti i znakovi odbacivanja. Stoga, djevojke i mladići koji su visoko anksiozni po pitanju privrženosti imaju tendenciju brinuti se o tome da bi mogli biti napušteni ili odbačeni od svojih prijatelja i visoko su osjetljivi na interpersonalne znakove dostupnosti prijatelja i potencijalne znakove odbacivanja (Chow, Ruhl i Buhrmester, 2016). Nadalje, dimenzija izbjegavanja u privrženosti određuje u kojoj se mjeri pojedinci žele približiti ili povući od prijatelja. Ova

komponenta utječe na to u kakvoj mjeri pojedinac traži prisnu vezu i blizinu svojih prijatelja, posebno u stresnim trenucima ili se, nasuprot tome, povlači i izbjegava takvu prisnost (Fraley, Heffernan, Vicary i Brumbaugh, 2011). Prema tome, za adolescente koji imaju izraženu dimenziju izbjegavanja u privrženosti manje je vjerojatno da će tražiti podršku i intimnost od prijatelja, a stavljaju veći naglasak na neovisnost i interpersonalnu distancu.

Adolescenciju karakteriziraju mnoge promjene u interpersonalnim odnosima, posebno povećanje važnosti bliskih prijateljstava tijekom ovog razvojnog perioda (Welch i Houser, 2010). Osim toga, prijateljstva u adolescenciji podložna su nestabilnosti zbog bioloških i kognitivnih razvoja koja se događaju u tom razdoblju (Chow, Ruhl i Buhrmester, 2016). Adolescencija je kritično razdoblje za maturaciju procesa u mozgu koji su temelj viših kognitivnih procesa i socijalnog i emocionalnog ponašanja. Neki od tih procesa mogu značajno narušiti kvalitetu prijateljstava, a poseban naglasak je stavljen na nepotpun razvoj emocionalnog reagiranja u odnosima tako da se tijekom cijelog razdoblja adolescencije istražuju razne stilove i metode afektivnih ekspresija (Spear, 2000). Osim toga, djevojke i mladići doživljavaju nagle promjene raspoloženja s obzirom da se nose s tjelesnim promjenama, stjecanjem autonomije, osjećaja identiteta te izazovima u školi (Dodig-Ćurković, 2017).

1.3. Razlike u dimenzijama privrženosti između mladića i djevojaka u adolescenciji

Dosadašnja istraživanja pokazuju da djevojke ostvaruju veće rezultate u dimenziji sigurnost od mladića pri ispitivanju privrženosti u prijateljskim vezama (Bauminger, Finzi-Dottan, Cahson i Har-Even, 2008; Sharabany, Eshel i Hakim, 2008). Nasuprot tim rezultatima, pronađeno je da mladići postižu veće rezultate na dimenziji izbjegavanja od djevojaka, što je konzistentno s Wilkinsonovim istraživanjem (Wilkinson, 2008). U longitudinalnom istraživanju koje su proveli De Goede, Branje i Meeus (2009) dobivene su razlike između mladića i djevojaka u odnosima koje imaju s vršnjacima. Djevojke su procijenile značajno veću razinu podrške koju doživljavaju u prijateljskim vezama u odnosu na mladiće, a ta razina povećala se od rane do kasne adolescencije. Mladići su, na drugu stranu, percipirali više negativnih interakcija s prijateljima od djevojaka. Navedeni rezultati mogu se objasniti tim da su prijateljstva koja uspostavljaju djevojke karakterizirana većom intimnosti, otvaranjem, međuzavisnosti i brigom. Djevojke su sklonije izražavanju emocija i teže razvoju bliskih i intimnih interpersonalnih odnosa, dok kod mladića prijateljski odnosi imaju više instrumentalnu funkciju. Prijateljski odnosi mladića manje su karakterizirani verbalnim izražavanjem međusobne bliskosti ili općenitim izražavanjem emocija i

razgovorima o njima (Rashid i sur., 2017). Također, mladići preferiraju druženje u većim grupama gdje se više fokusiraju na zajedništvo, natjecanje, rizične aktivnosti i uzbuđenje, a manje na uspostavljanju bliskosti (Agam, Tamir i Golan, 2015).

1.4. Samopoštovanje u adolescenciji

Samopoštovanje se definira kao subjektivna procjena osobe o njegovoj ili njezinoj vrijednosti (Donnellan Kenny, Trzesniewski, Lucas, Conger i Donnellan, 2012). Samopoštovanje je prema definiciji subjektivni konstrukt i ne odražava nužno objektivne karakteristike osobe ili pogled drugih na nju. Osobe s niskim samopoštovanjem osjećaju nervozu i anksioznost u interakciji s drugima dok se, nasuprot tome, osobe s visokim samopoštovanjem osjećaju opušteno u interakciji s drugima (McCroskey, Richmond, Daly i Falcione, 2006). Visoko samopoštovanje uključuje osjećaje samoprihvatanja i pozitivnog stava prema sebi, ali pritom ne uključuje osjećaj superiornosti nad drugima (Rashid, Bukhari, Fatima, Saba i Afzal, 2017).

Robins, Trzesniewski, Tracy, Gosling i Potter (2002) navode kako se samopoštovanje smanjuje u adolescenciji, povećava tijekom rane i srednje odrasle dobi, doživljava vrhunac u dobi od 65 godina te se smanjuje u starosti. Međutim, ovo istraživanje se nije bavilo specifičnim razvojnim učincima ni razlikama između kohorti. Unatoč različitim rezultatima istraživanja, navodi se da se samopoštovanje smanjuje u tranziciji iz djetinjstva prema adolescenciji (od 11 do 13 godine), te kako se u ranoj adolescenciji doživljava značajan pad razine samopoštovanja (Robins i sur. 2002; Orth, Trzesniewski i Robins, 2010). Jedan od mogućih uzroka pada samopoštovanja u toj dobi može biti tranzicija u obrazovanju, tj. prijelaz iz osnovne škole u srednju školu, prekidi u društvenim mrežama i sve veći naglasak na socijalnoj usporedbu te natjecanju među vršnjacima (Wigfield, Eccles, Mac Iver, Reuman i Midgley, 1991). Drugi mogući uzrok pada samopoštovanja su fizičke, emocionalne i društvene promjene povezane s pubertetom (McClure, Tanski, Kingsbury, Gerrard i Sargent, 2010). Međutim, neka istraživanja nisu pronašla dokaze za pad samopoštovanja u adolescenciji (Huang, 2010; Kuzucu, Bontempo, Hofer, Stallings, i Piccinin, 2014). Prema tome, još uvijek ne postoji konsenzus o tome opada li samopoštovanje strogo u ranoj adolescenciji i postiže nisku razinu ili ostaje stabilno. Nadalje, samopoštovanje uključuje naš osjećaj vrijednosti kao osobe, naših životnih ciljeva, odnosa s drugima, socijalnog statusa i naše emocionalne autonomije. Istraživanje Ancute (2016) navodi da se samopoštovanje temelji na idućim elementima: znanju o sebi, osjećaju sigurnosti, osjećaju pripadnosti

(obitelji, prijateljima, itd.) te osjećaju kompetencije. Osjećaj pripadnosti ključan je u adolescenciji jer socijalni odnosi imaju sve veću važnost u tom periodu. Pojedince s nižim samopoštovanjem karakterizira negativan pogled prema sebi i fokusirani su na izbjegavanje kako bi zaštitili sebe od moguće povrede, dok pojedince višeg samopoštovanja karakterizira veća motivacija za održavanje i daljnje poboljšanje samopoštovanja (Masselink, Van Roekel i Oldehinkel, 2018). Prema Robins i Trzesniewski (2005), razina samopoštovanja uglavnom opada u ranoj adolescenciji, a u kasnoj adolescenciji počinje rasti, ali oni koji imaju niže razine samopoštovanja od drugih u ranoj adolescenciji vrlo vjerojatno će imati niže samopoštovanje i u kasnoj adolescenciji od drugih vršnjaka. To navodi na zaključak da je samopoštovanje relativno stabilno tijekom vremena. Mnogi razvojni izazovi u adolescenciji vezani su za stjecanje pozicije u socijalnom okruženju (Steinberg i Morris 2001). Takvi izazovi uključuju promjenu škole, izgradnju novih socijalnih mreža, promjene u odnosima s članovima obitelji, prilagodbu na sve veću odraslu ulogu tijekom vremena i formaciju identiteta (Masselink i sur., 2018). Djevojke i mladići sve više se oslanjaju na svoje vršnjake te oni postaju važan izvor socijalnih kontakata i socijalne podrške (Steinberg i Morris, 2001). Prema navedenom, može se zaključiti kako socijalni doživljaji imaju važnu ulogu u razvoju samopoštovanja među adolescentima. Tijekom adolescencije utjecaj vršnjaka postaje ključan jer mladi sebe procjenjuju na temelju njihovih veza s bliskim prijateljima. Zdrav i pozitivan odnos s vršnjacima važan je za razvoj samopoštovanja u adolescenciji. Socijalna prihvaćenost vodi do većeg samopouzdanja i gradi samopoštovanje. Međutim, socijalno odbacivanje vodi do niskog samopouzdanja i negativnog pojma o sebi te niskih razina samopoštovanja u adolescenciji (Rashid i sur., 2017). Samopoštovanje ima središnju ulogu u psihološkoj prilagodbi adolescenata i bitan je izvor pozitivnog razvoja (Gomez-Baya, Mendoza i Paino, 2016). Visoko samopoštovanje povezano je s manjom učestalosti rizičnih ponašanja (McKay, Sumnall, Cole i Percy, 2012) i boljom prilagodbom u školi (Marsh i O'Mara, 2008). Nadalje, pokazano je da je visoko samopoštovanje povezano s većim zadovoljstvom života (Proctor, Linley i Maltby, 2009) i smanjenom razinom anksioznosti i depresivnih simptoma tijekom adolescencije (Gomez-Baya, Mendoza i Paino, 2016).

1.5. Razlike u samopoštovanju između mladića i djevojaka u adolescenciji

Za mladiće i djevojke, tranzicija iz djetinjstva u adolescenciju uključuje suočavanje s fizičkim, psihološkim i kontekstualnim promjenama i izazovima, koji im pomažu u razvijanju sposobnosti za kasnije suočavanje s izazovima u odrasloj dobi (Steinberg i Morris, 2001). Pokazalo se da mladići postižu više razine samopoštovanja od djevojaka. Ovakav smjer razlike pojavljuje se već u adolescenciji i traje tijekom rane i srednje odrasle dobi, a smanjuje se do starosti (Robins i sur., 2002; Robins i Trzesniewski, 2005; Gentile i sur., 2009). Eagly i Wood (1991) navode kako se u društvu smatra da su mladići asertivniji, nezavisniji, da imaju veće samopouzdanje, da su racionalniji i kompetitivniji od djevojaka za koje se smatra da su pasivne, osjetljive i zavisne. Objašnjenja za dobivene razlike polaze od maturacijskih promjena povezanih s pubertetom do socio-kontekstualnih faktora povezanih s različitim pristupom prema mladićima i djevojkama u društvu, s naglaskom na različitim idealima tjelesnog izgleda. Naime, pred djevojke se, posebno putem medija, stavlja naglasak na idealan tjelesni izgled. To podrazumijeva mršavo tijelo kod djevojaka, a isticanjem takvog ideala kao važnog dovodi do nezadovoljstva vlastitim tijelom te smanjenog samopoštovanja (Forbes i sur., 2005). Istraživanje koje su proveli Murnen i suradnici (2003) pokazuje nezadovoljstvo vlastitom težinom i tjelesnim izgledom kod polovine djevojaka, i to već u završnim razredima osnovne škole. Mogući rezultati mogu se objasniti tjelesnim promjenama u pubertetu, kao što su porast tjelesne težine i povećano nakupljanje tjelesne masnoće, što ih udaljava od kulturalno nametnutog ideala ženskog tijela i ideala mršavosti (Murnen i sur., 2003).

1.6. Odnos dimenzija privrženosti i samopoštovanja

Što se tiče privrženosti u prijateljstvu, pokazano je da ljudi s različitim stilovima privrženosti imaju različite poglede prema sebi. Dobro istraživani aspekt je samopoštovanje. Sigurno privrženi pojedinci imaju veću razinu samopoštovanja od nesigurno privrženih pojedinaca zbog njihovih ranijih iskustava socijalne interakcije (Wu, 2009). U sigurnoj privrženosti, skrbnici uvijek pružaju povratnu informaciju na učinkovit način u pravom trenutku, što pruža mogućnost da djeca razviju osjećaje povjerenja i osjećaj da ovise o skrbnicima. Oni stvaraju pozitivan koncept pojma o sebi preko stabilnih povratnih informacija i smatraju se voljenima, što rezultira povećanim samopoštovanjem. Nasuprot tome, djeca s nesigurnom privrženosti primaju malo ili u najboljem slučaju nestabilnu povratnu informaciju od svojih skrbnika. U takvoj situaciji s malo podrške, djeca razvijaju

model drugih ljudi kao osoba bez povjerenja, a sebe smatraju nevoljenima, što rezultira smanjenjem samopoštovanja (Leary, Tambor, Terdal i Downs, 1995). S obzirom na to da bliska prijateljstva zauzimaju jedinstvene i ključne razvojne funkcije tijekom adolescencije, korisno je da privrženost u prijateljstvu bude nezavisno istraživana od odnosa roditelj-dijete.

2. Cilj

Cilj istraživanja je na prigodnom uzorku djevojaka i mladića u adolescenciji utvrditi odnos privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja.

3. Problemi i hipoteze

1. Ispitati razlike u samopoštovanju između mladića i djevojaka.

Hipoteza 1: S obzirom na dosadašnja istraživanja pretpostavlja se da će mladići imati veće samopoštovanje od djevojaka.

2. Ispitati razlike između mladića i djevojaka u dimenzijama privrženosti.

Hipoteza 2: S obzirom na dosadašnja saznanja pretpostavlja se da djevojke ostvaruju veću sigurnost u prijateljstvima, dok su mladići više samodostatni i iskazuju više izbjegavajućih ponašanja u kontekstu privrženosti u prijateljstvima. Pretpostavlja se da neće biti razlike u anksioznosti u prijateljstvima između mladića i djevojaka.

3. Utvrditi a) međusobnu povezanost dimenzija privrženosti (sigurnost, anksioznost i izbjegavanje) kod djevojaka i mladića

b) povezanost dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod djevojaka i mladića.

Hipoteza 3a: Sigurna privrženost manifestira se pozitivnim odnosima u prijateljstvu koje karakterizira povjerenje, otvorenost i bliskost te percepcija drugih kao pouzdanih, a nesigurni oblici privrženosti manifestiraju se negativnim odnosima u prijateljstvu i percepciji drugih ljudi kao nepouzdanih te se stoga očekuje pozitivna povezanost između

nesigurnih dimenzija privrženosti te negativna povezanost između sigurne privrženosti i dimenzija nesigurne privrženosti.

Hipoteza 3b: Prema dosadašnjim saznanjima, radni model pojma o sebi je pozitivan kod sigurne i izbjegavajuće privrženosti te se očekuje pozitivna povezanost dimenzija sigurne i izbjegavajuće privrženosti sa samopoštovanjem, dok je kod anksiozne privrženosti negativan te se očekuje negativna povezanost dimenzije anksioznosti sa samopoštovanjem.

4. Metodologija

4.1. Sudionici:

Prigodan uzorak sastojao se od ukupno 107 sudionika, točnije 54 učenice i 53 učenika prvih i drugih razreda srednje škole. Sudjelovali su učenici i učenice srednjih škola u Zadru (pomorski smjer) i Trogiru (ekonomski smjer i opća gimnazija). Raspon dobi učenika kretao se od 14 do 17 godina pri čemu je prosječna dob bila 15.49 godina ($M=15.49$; $sd=0.59$).

4.2. Mjerni instrumenti:

Upitnik općih podataka koji je sadržavao pitanja o spolu, dobi i razredu srednje škole.

Skala privrženosti u prijateljskoj vezi (prevedena i adaptirana verzija AFAS Wilkinsona, 2008.; Penezić i Ombla, 2010.)

Skala privrženosti u prijateljskoj vezi, tj. AFAS (*Adolescent Friendship Attachment Scale*) konstruirana je kako bi ispitala karakteristike privrženosti u prijateljskoj vezi (s najboljim prijateljem) u adolescenciji. Skala sadrži čestice koje opisuju bitne aspekte kao što su jedinstvenost i važnost figure najboljeg prijatelja što je relevantno za funkciju privrženosti te pozitivnih i negativnih aspekata konkretnog odnosa. Skala se sastoji od 30 čestica koje su u izvornoj validacijskoj studiji podijeljene na tri faktora: *Sigurnost*, *Anksioznost* i *Izbjegavanje* (Wilkinson, 2008). Od sudionika je zatraženo da procjene odnos sa svojim najbližim prijateljem (vršnjakom) tako što izražavaju slaganje s predstavljenim tvrdnjama na ljestvici za odgovore (5 stupnjeva). Rezultat je formiran zbrajanjem odgovora pojedinih čestica uz obrnuto bodovanje naznačenih tvrdnji („Smeta mi kad moj prijatelj/prijateljica nije uz mene u teškim trenucima“; „Da nije ovog prijateljstva, bilo bi mi jako teško suočiti se s teškoćama“), dakle, rezultati se formiraju zbrajanjem odgovora koji pripadaju jednom od tri spomenuta faktora. U validacijskoj studiji, najviša vrijednost Cronbachove alphe

(0.85) dobivena je za subskalu Sigurnost, zatim subskalu Anksioznost (0.78), dok je za subskalu Izbjegavanje Cronbachova alpha 0.75 (Wilkinson, 2008). Što se tiče provedenog istraživanja, najviša vrijednost Cronbachove alphe (0.89) također je dobivena za subskalu Sigurnost, zatim subskalu Anksioznost (0.76) te je Cronbachova alpha za subskalu Izbjegavanje 0.66, time najniža no i dalje prihvatljiva razina pouzdanosti.

Rosenbergova skala samopoštovanja (Rosenberg Self-Esteem Scale, 1965)

Morris Rosenberg konstruirao je skalu samopoštovanja 1965. godine, koja je danas poznata kao Rosenbergova skala samopoštovanja i koristi u procjenjivanju globalnog samopoštovanja. Rosenberg je smatrao da je bitno imati takvu mjeru koja bi pokazala sveukupnu sliku pozitivnih ili negativnih stavova koje osoba ima prema sebi, tj. globalno samopoštovanje koje je sastavljeno od nekih povezanih aspekata samopoimanja (Lacković-Grgin, 1994). Rosenbergova skala zasigurno je najpoznatiji, a i najčešće korišteni instrument za mjerenje samopoštovanja. Ukupan rezultat se određuje zbrajanjem procjena označenih na ljestvici za odgovore od 5 stupnjeva (Xu i Leung, 2016). Na Rosenbergovoj skali samopoštovanja broj 0 označava odgovor „uopće se ne slažem“, dok 4 označava „potpuno se slažem“, s tim da veći rezultat ukazuje na veći stupanj samopoštovanja. Sastoji se od ukupno deset čestica, pet čestica formulirano je u pozitivnom, a pet čestica u negativnom smjeru. Primjeri čestica su: „Osjećam da imam puno pozitivnih osobina“, ili „Ponekad mislim da uopće ne vrijedim“. Što se tiče složenosti Rosenbergove skale može se sa sigurnošću reći da je ona jednostavna i kratka, a u ovom je istraživanju potvrđena dobra pouzdanost s obzirom na to da je vrijednost Cronbach alphe 0.87 što je u skladu s prijašnjim saznanjima koja potvrđuju dobru valjanost i pouzdanost (Pullman i Allik, 2000).

4.3. Postupak

Istraživanje je provedeno u veljači 2018. godine u Zadru i Trogiru, posebno za svako razredno odjeljenje. Vrijeme provedbe dogovoreno je unaprijed s pedagogom te nastavnicima, a istraživanje je počelo prethodnim odobrenjem ravnatelja. Učenicima je prije provedbe rečeno kako je popunjavanje upitnika anonimno te da će se rezultati koristiti isključivo u svrhu izrade završnog rada. Ukratko im je predstavljen sam upitnik s naglaskom

da na sva pitanja odgovaraju pažljivo i iskreno. Također, rečeno im je da prvo pročitaju uputu te zatim odgovore na sva pitanja. Istraživanje je u prosjeku trajalo 15ak minuta.

5. Rezultati

Rezultati su prikazani tako da se na svaki problem pojedinačno odgovorilo. Prethodno su prikazani deskriptivni podaci te rezultati testiranja asimetričnosti i spljoštenosti u svrhu određivanja normaliteta distribucije relevantnih podataka (Tablica 1).

Tablica 1 Prikaz rezultata Kolmogorov – Smironov testa normaliteta distribucije i indeksa asimetričnosti i spljoštenosti na ispitanim varijablama (N=107).

Varijable	Kolmogorov - Smironov	<i>p</i>	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Sigurnost	0.12	0.01*	-1.51	3.61
Anksioznost	0.11	0.01*	0.54	-0.21
Izbjegavanje	0.11	0.01*	0.54	0.25
Samopoštovanje	0.10	0.05*	-0.52	-0.14

Legenda: *p* – razina rizika

Rezultati ukazuju da četiri mjerene varijable značajno odstupaju od normalne distribucije.

Prema Klineu (2005) distribucije ekstremno odstupaju ako im je indeks spljoštenosti veći od 10 te ako im je indeks asimetričnost veći od 3. Odstupanja su unutar granica koje predlaže Kline i dozvoljavaju upotrebu parametrijskih postupaka pri obradi podataka. Varijabla sigurnost i samopoštovanje su negativno asimetrične, što znači da su rezultati sudionika pomaknuti prema višim vrijednostima, tj. upućuju na povoljnije procjene sigurnosti u prijateljstvu te vlastitog samopoštovanja. Varijable anksioznost i izbjegavanje su pozitivno asimetrične što ukazuje na grupiranje rezultata na nižim vrijednostima, što je pokazatelj relativno niskog stupnja anksioznosti i izbjegavanja u prijateljstvima sudionika istraživanja.

Tablica 2 Deskriptivni parametri varijabli subskale privrženosti i samopoštovanja na cijelom uzorku (N=107) te na poduzorcima mladića (53) i djevojaka (54).

Variable		<i>M</i>	<i>Sd</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Sigurnost	mladići	4.07	0.55	2.69	5.00
	djevojke	4.33	0.73	1.25	5.00
	ukupno	4.20	0.66	1.25	5.00
Anksioznost	mladići	2.16	0.63	1.00	3.89
	djevojke	2.35	0.73	1.00	4.00
	ukupno	2.26	0.69	1.00	4.00
Izbjegavanje	mladići	2.85	0.78	1.20	5.00
	djevojke	2.38	0.78	1.00	5.00
	ukupno	2.61	0.81	1.00	5.00
Samopoštovanje	mladići	2.98	0.65	0.90	4.00
	djevojke	2.66	0.92	0.40	4.00
	ukupno	2.82	0.81	0.40	4.00

Legenda: *M* - aritmetička sredina, *Sd* – standardna devijacija, *Min* – minimalni rezultat, *Max* – maksimalni rezultat

Rezultati na skali samopoštovanja, sigurnosti i izbjegavanja kreću se prema većim vrijednostima. Samopoštovanje kod mladića je iznad prosječne vrijednosti, dok je kod djevojaka nešto ispod prosječne vrijednosti.

1. Postavljen je prvi problem koji se odnosi na ispitivanje razlike u samopoštovanju između mladića i djevojaka te je u svrhu dobivanja odgovora korišten t-test za nezavisne uzorke.

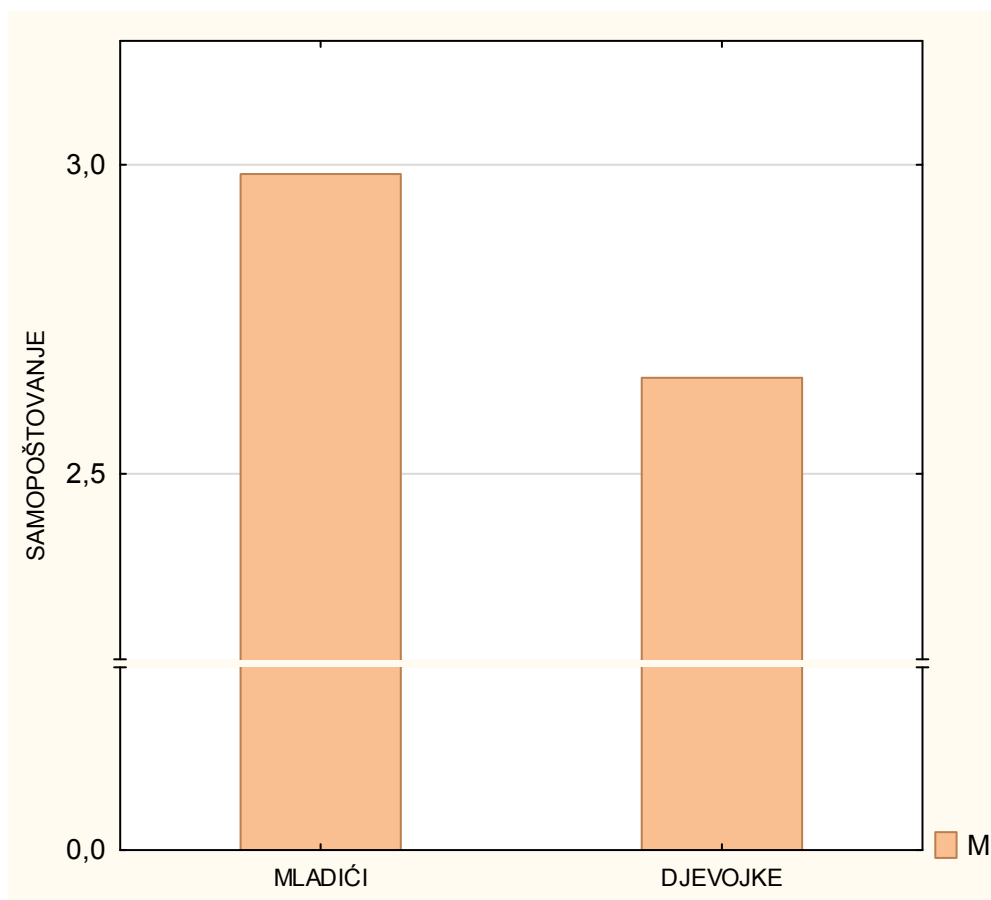
Tablica 3 Rezultati t-testa za nezavisne uzorke u svrhu utvrđivanja razlike u samopoštovanju između mladića i djevojaka u srednjim školama (N=107).

Varijabla	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Samopoštovanje	2.14	105	.03*

* $p < .05$

Legenda: *t* – vrijednost t-testa, *df* – stupnjevi slobode

Obradom rezultata utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u samopoštovanju između mladića i djevojaka ($t= 2.14$, $p<.05$), pri čemu su mladići iskazali veće samopoštovanje (Tablica 3).

Slika 1. Grafički prikaz prosječnih vrijednosti rezultata na Rosenbergovoj skali samopoštovanja kod mladića i kod djevojaka (N=107).

Drugi problem bio je ispitati razlike između mladića i djevojaka u dimenzijama privrženosti.

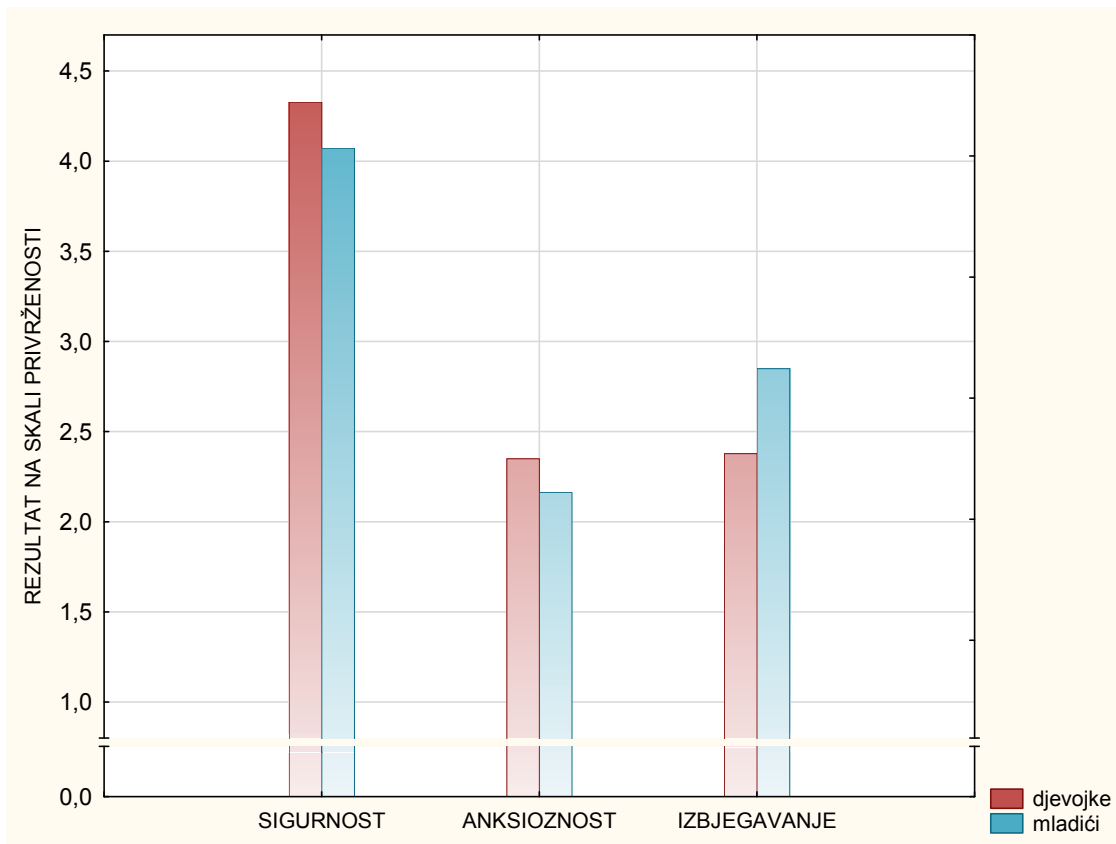
Tablica 4 Rezultati t-testa za nezavisne uzorke prilikom utvrđivanja razlika u dimenzijama privrženosti u prijateljskim vezama između mladića i djevojaka u srednjim školama (N=107)

Varijable	t	df	p
sigurnost	-2.04	105	0.04*
anksioznost	-1.41	105	0.16
izbjegavanje	3.13	105	0.00**

Legenda: ** $p<.01$ * $p<.05$

Obradom rezultata utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u dimenzijama privrženosti *sigurnost* između mladića i djevojaka ($t=-2.04$, $p<.05$) te *izbjegavanje* ($t=3.13$,

$p < .01$), pri čemu djevojke imaju veće rezultate u dimenziji sigurnost, dok mladići imaju veće rezultate u dimenziji izbjegavanje. Nije utvrđena statistički značajna razlika u dimenziji *anksioznost* između mladića i djevojaka ($t = -1.41, p = .16$).

Slika 2. Prikaz prosječnih vrijednosti rezultata na dimenzijama Skale privrženosti u prijateljskoj vezi kod mladića i kod djevojaka (N=107).

Treći problem ovog istraživanja bio je:

- a) Utvrditi međusobnu povezanost dimenzija privrženosti (sigurnost, anksioznost i izbjegavanje) kod djevojaka i mladića. U tu svrhu korišten je *Pearsonov koeficijent korelacije*

Tablica 5 Prikaz rezultata međusobnih povezanosti dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama kod djevojaka i mladića (N=107).

	Sigurnost	Anksioznost	Izbjegavanje
Sigurnost	—		
Anksioznost	-0.30**	—	
Izbjegavanje	-0.65**	0.29**	—

Tablica 6 Prikaz rezultata međusobnih povezanosti dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama kod djevojaka (N=54) i kod mladića (N=53).

	Sigurnost	Anksioznost	Izbjegavanje
Sigurnost	—		
Anksioznost	Ž -0.35** M -0.32*	—	
Izbjegavanje	Ž -0.68** M -0.59**	Ž 0.38** M 0.31*	—

Utvrđena je niska negativna povezanost sigurnosti i anksioznosti i visoka negativna povezanost sigurnosti i izbjegavanja. Rezultati ukazuju da s porastom sigurnosti u prijateljskim vezama opada anksioznost, a isto tako i izbjegavanje. Također, utvrđena je niska pozitivna povezanost anksioznosti i izbjegavanja, tako da s porastom anksioznosti u prijateljskim vezama raste i izbjegavanje. Sukladni rezultati dobiveni su zasebnom analizom kod djevojaka i mladića.

b) ispitati povezanost dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod djevojaka i mladića. U tu svrhu korišten je *Pearsonov koeficijent korelacije*

Tablica 7 Prikaz rezultata povezanosti dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod djevojaka i mladića (N=107).

	Samopoštovanje
Sigurnost	0.02
Anksioznost	-0.41**
Izbjegavanje	0.05

Napomena: ** $p < .01$

Daljnjom analizom rezultata ispitala se povezanost dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja posebno za djevojke te isto tako i za mladiće.

Tablica 8 Prikaz rezultata povezanosti dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod djevojaka (N=54).

	Samopoštovanje
Sigurnost	-0.04
Anksioznost	-0.42**
Izbjegavanje	0.12

Napomena: ** $p < .01$

Tablica 9 Prikaz rezultata povezanosti dimenzija privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod mladića (N=53).

	Samopoštovanje
Sigurnost	0.26
Anksioznost	-0.36**
Izbjegavanje	-0.19

Napomena: ** $p < .01$

Obradom rezultata utvrđena je statistički značajna umjerena negativna povezanost između *anksioznosti* i samopoštovanja ($p < .01$), kao što je i vidljivo u *Tablici 6*. Također, sukladni rezultati dobiveni su zasebnom analizom rezultata djevojaka i mladića. Dobiveni rezultati ukazuju da djevojke i mladići koji imaju niže samopoštovanje izvještavaju o većoj anksioznosti u prijateljskim vezama. Nije utvrđena statistički značajna povezanost između

sigurnost i samopoštovanja, isto tako *izbjegavanja* i samopoštovanja, a sukladni rezultati dobiveni su zasebnom analizom rezultata djevojaka i mladića, što je vidljivo u *Tablici 8* i *Tablici 9*.

6. Rasprava

Cilj istraživanja bio je utvrditi odnos privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja na prigodnom uzorku djevojaka i mladića u adolescenciji. Kao mjera privrženosti korišteni su rezultati samoprocjene na skali privrženosti u prijateljskoj vezi, a kao mjera samopoštovanja rezultati na skali samoprocjene samopoštovanja. Dosadašnja istraživanja dosta su se bavila povezanošću privrženosti i samopoštovanja, no mali broj istraživanja se bavio povezanošću privrženosti u prijateljskim vezama i samopoštovanja u adolescenciji.

Prvi problem bio je ispitati razlike u samopoštovanju između mladića i djevojaka, a pretpostavljeno je da će mladići imati veće samopoštovanje od djevojaka. Rezultati t-testa potvrđuju prvu hipotezu, dakle, značajno veću razinu samopoštovanja pokazuju mladići u odnosu na djevojke. Većina prijašnjih istraživanja također pokazuje da djevojke imaju manje samopoštovanje u adolescenciji u odnosu na mladiće (Steitz i Owen, 1993; Frost i McKelvie, 2004; Agam, Tamir i Golan, 2015), dok neka nisu pronašla razlike (Schwalbe i Staples, 1991; Erol i Orth, 2011). Neki istraživači proučavali su moguće mehanizme, kao što su maturacijski procesi povezani s pubertetom ili socio-kontekstualnim varijablama (Robins i Trzesniewski, 2005). Polce-Lynch i sur. (2001) navode da djevojke pokazuju manje razine samopoštovanja dijelom zbog veće emocionalne ekspresivnosti, većeg utjecaja medija na djevojke i pogoršane slike o sebi u odnosu na mladiće. Također, istraživanje Robinsa i sur. (2002) potvrđuje da fizičke promjene koje se pojavljuju u adolescenciji utječu više na djevojke nego mladiće. Vlastiti fizički izgled značajan je izvor samopoštovanja kod djevojaka te nije upitno da te fizičke promjene često dovode do nezadovoljstva vlastitim tjelesnim izgledom, što može biti značajno povezano s nižim razinama samopoštovanja (Forbes i sur, 2005). Tijekom adolescencije djevojke se sve više oslanjaju na društveno prihvaćeni ideal ženskog tijela te ulažu svoje napore kako bi ga postigle, dok mladići u manjoj mjeri koriste štetne strategije kako bi promijenili svoj fizički izgled (McCabe i Ricciardelli, 2006). Kao jedan od razloga manjeg samopoštovanja kod djevojaka u odnosu na mladiće navode se hormonalne promjene kod djevojaka koje, s naglaskom na razinu

estrogena i progesterona, utječu na veću osjetljivost prilikom odbijanja i neodobravanja od drugih. Kod mladića se ne naglašava značajan utjecaj hormonalnih promjena na samopoštovanje (Robins i Trzesniewski, 2005). Osim navedenih mogućih razloga dobivenih rezultata, Swenson (2003) navodi kako djevojke pri odgovaranju na upitnike imaju tendenciju podcjenjivanja svojih karakteristika što dovodi do skromnijih rezultata, a mladići imaju tendenciju precjenjivanja svojih karakteristika u adolescenciji.

Drugi problem bio je ispitati razlike između mladića i djevojaka u dimenzijama privrženosti. S obzirom na dosadašnja saznanja pretpostavljalo se da će djevojke postići značajno veće rezultate na dimenziji sigurnosti i da će mladići u odnosu na djevojke imati značajno izraženije izbjegavanje te se pretpostavljalo da neće postojati značajne razlike u dimenziji anksioznosti (Wilkinson, 2008). Rezultati t-testa potvrđuju drugu hipotezu u potpunosti. Djevojke pokazuju veću razinu sigurnosti od mladića, dok mladići pokazuju veću razinu izbjegavanja, dok nije utvrđena razlika u dimenziji anksioznost. Djevojke su pokazale veći prosječan rezultat od mladića na dimenziji sigurnost, što je sukladno rezultatima Wilkinsona (2008). Ovakvi rezultati u skladu su i s drugim istraživanjima, koja navode kako djevojke postižu veću intimnost u prijateljskim vezama od mladića (Bauminger i sur., 2008; Sharabany i sur., 2008). Prema Bauminger i sur. (2008), djevojke imaju veće rezultate u raznim aspektima intimnosti u prijateljstvu. To se posebno odnosi na veće razine povjerenja i komunikacije kod djevojaka u odnosu na mladiće u prijateljskim vezama (Gullone i Robinson, 2005). Djevojke tipično ostvaruju dublja i u većoj mjeri međuzavisna prijateljstva od mladića. U prijateljstvima, djevojke pokazuju više empatije i želju za održavanjem tih odnosa. Mladići, nasuprot tome, stavljaju više naglaska na druženje s prijateljima koji dijele interese prema sportu, hobijima i drugim aktivnostima te se njihovo prijateljstvo manje bazira na emocionalnoj potpori (Scholte i van Aken, 2006). Međutim, mladići su postigli veći prosječan rezultat od djevojaka na dimenziji izbjegavanje, što je također sukladno Wilkinsonovom istraživanju (Wilkinson, 2008). Ovakvi rezultati već su potvrđeni u prijašnjim istraživanjima (Kamenov i Jelić, 2005). Imajući na umu da izbjegavanje odražava iskustvo neugode uzrokovano blizinom s drugima, ove razlike mogu biti rezultat veće potrebe za autonomijom i nezavisnosti kod mladića u odnosu na djevojke, što se i pokazalo u prijašnjim istraživanjima (Cross i Madson, 1997). Osim navedenih rezultata, nije utvrđena značajna razlika u dimenziji anksioznost između mladića i djevojaka, što je također sukladno rezultatima Wilkinsona (2008). Dosadašnja istraživanja ne otkrivaju

koju su točno procesi u pozadini anksioznosti u prijateljskim vezama, posebno u adolescenciji te bi se to trebalo dodatno istražiti.

Treći problem bio je ispitati međusobnu povezanost dimenzija privrženosti. Utvrđena je niska negativna povezanost sigurnosti i anksioznosti i visoka negativna povezanost dimenzije sigurnost i izbjegavanje. Dakle, s porastom sigurnosti u prijateljskim vezama opada anksioznost, a isto tako i izbjegavanje. Osim toga utvrđena je niska pozitivna povezanost anksioznosti i izbjegavanje, tako da s porastom anksioznosti u prijateljskim vezama raste i izbjegavanje. Rezultati su i bili predviđeni te se hipoteza prihvaća. Objašnjenje se može naći u samoj činjenici da se sigurna privrženost manifestira u pozitivnim odnosima u prijateljstvu koje karakterizira povjerenje, otvorenost i bliskost te percepcija drugih kao pouzdanih, a nesigurni oblici privrženosti manifestiraju se negativnim odnosima u prijateljstvu i percepciji drugih ljudi kao nepouzdanih te su stoga suprotne (Wilkinson i Parry, 2004). Također, nastojala se ispitati povezanost dimenzija privrženosti (sigurnost, anksioznost i izbjegavanje) u prijateljskim vezama i samopoštovanja kod djevojaka i mladića. Pretpostavljeno je da će postojati povezanost između svih dimenzija privrženosti i samopoštovanja, točnije, da će postojati pozitivna povezanost sigurnosti i samopoštovanja te izbjegavanja i samopoštovanja, dok će postojati negativna povezanost između anksioznosti i samopoštovanja. U skladu s dobivenim rezultatima, hipoteza je djelomično prihvaćena. Naime, utvrđena je značajna umjerena negativna povezanost između dimenzije privrženosti anksioznost i samopoštovanja, a uvrđeni su jednaki rezultati i zasebnom analizom rezultata djevojaka i mladića, što je u skladu s istraživanjem Wilkinsona (2010) koji navodi kako je izražena anksioznost značajan prediktor nekih aspekata samopoštovanja, a posebno smanjene socijalne kompetencije i afektivnosti. Osim tih rezultata, još istraživanja je pokazalo su da su nesigurni stilovi privrženosti povezani s nižim samopoštovanjem (Bartholomew i Horowitz, 1991; Brennan i Morris, 1997; Park, Crocker i Mickelson, 2004), a to podupire argument da nesigurno privržena osoba ima tendenciju osjećati se bezvrijedno ili malo vrijedno. Međutim, nije utvrđena statistički značajna povezanost između sigurnosti i samopoštovanja te isto tako i za odnos privrženosti izbjegavanje i samopoštovanja, a sukladni rezultati dobiveni su i zasebnom analizom rezultata djevojaka i mladića. Što se tiče tih rezultata, moguće je da je niz faktora utjecao na dobivene rezultate, posebno korištenje prigodnog uzorka te davanje socijalno poželjnih odgovora. Istraživači sve više stavljaju naglasak na razne dimenzije samopoštovanja, dok Rosenbergova skala samopoštovanja mjeri globalno samopoštovanje (Kapetanović, 2008), U budućim istraživanjima trebalo bi

ispitati povezanost nekih domena samopoštovanja, a moguće je da su upravo socijalna i tjelesna ključne te bi postojala pozitivna povezanost spomenutih domena sa sigurnosti i izbjegavanjem te negativna s anksioznosti u prijateljskim vezama.

Buduća istraživanja trebala bi proširiti uključivanje šireg spektra sudionika (uzeti u obzir socioekonomski status, narodnost i kulturu). Također, kao ograničenje ovog istraživanja treba spomenuti kako nije operacionalizirana distinkcija između istospolnih i mješovitih prijateljstava te bi u budućem istraživanju trebalo uključiti jednak omjer sudionika koji kao najbolje prijatelje navode one istog te one suprotnog spola, kako bi bolje razumjeli doprinos različitih modela prijateljstava za samopoštovanje.

7. Zaključci

1. Mladići imaju veću razinu samopoštovanja od djevojaka.

2. Djevojke pokazuju veću sigurnost u prijateljskim vezama od mladića, dok mladići iskazuju veće izbjegavanje u prijateljstvima u odnosu na djevojke.

Nije utvrđena razlika u anksioznosti u prijateljstvima između mladića i djevojaka.

3. a) Utvrđena je niska negativna povezanost sigurnosti i anksioznosti i visoka negativna povezanost sigurnosti i izbjegavanja. Rezultati ukazuju da s porastom sigurnosti u prijateljskim vezama opada anksioznost, a isto tako i izbjegavanje. Također, utvrđena je niska pozitivna povezanost anksioznosti i izbjegavanja, tako da s porastom anksioznosti u prijateljskim vezama raste i izbjegavanje. Sukladni rezultati dobiveni su zasebnom analizom kod djevojaka i mladića.

b) Utvrđena je visoka negativna povezanost između anksioznosti i samopoštovanja. Veća anksioznost u prijateljskim vezama popraćena je manjim razinama samopoštovanja.

Nije utvrđena statistički značajna povezanost između sigurnosti i samopoštovanja te izbjegavanje i samopoštovanja.

8. Literatura

- Agam, R., Tamir, S. i Golan, M. (2015). Gender Differences in Respect to Self-Esteem and Body Image as Well as Response to Adolescents' School-Based Prevention Programs. *Journal of Psychology and Clinical Psychiatry*, 2(5), 1-7.
- Ancuta, I. (2016). Implications of self-esteem in adolescence. *Journal Plus Education*, 14(1), 90-99.
- Armour, C., Elklit, A. i Shevlin, M. (2011). Attachment typologies and posttraumatic stress disorder (PTSD), depression and anxiety: a latent profile analysis approach. *European Journal of Psychotraumatology*, 2(1), 1-10.
- Bagwell, C.L., Newcomb, A. i Bukowski, W. (1998). Preadolescent friendship and peer rejection as predictors of adult adjustment. *Child Development*, 69, 140-153.
- Bartholomew, K., i Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226–244.
- Bauminger, N., Finzi-Dottan, R., Cahson, S. i Har-Even, D. (2008). Intimacy in adolescent friendship: The roles of attachment, coherence, and self-disclosure. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25, 409-428.
- Benson, M. J., McWey, L. M. i Ross, J. J. (2006), Parental Attachment and Peer Relations in Adolescence: A Meta-Analysis. *Research in Human Development*, 3(1), 33-43.
- Bowlby, J. (1969/1997). *Attachment and loss: Attachment* (Vol. 1). London: Pimlico.
- Brennan, K. A. i Morris, K. A. (1997). Attachment styles, self-esteem, and patterns of seeking feedback from romantic partners. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 23–31.
- Chow, C. M., Ruhl, H. i Buhrmester, D. (2016). Reciprocal associations between friendship attachment and relational experiences in adolescence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 33(1), 122–146.
- Cook, S. H., Heinze, J., Miller, A. L. i Zimmerman, M. A. (2016). Transitions in Friendship Attachment in Adolescence is Associated with Developmental Trajectories of Depression through Adulthood. *The Journal of Adolescent Health: Official Publication of the Society for Adolescent Medicine*, 58(3), 260–266.
- Cross, S. E. i Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construal theory and gender. *Psychological Bulletin*, 122, 5–37.
- De Goede, I. H., Branje, S. J. i Meeus, W. H. (2009). Developmental changes and gender differences in adolescents' perceptions of friendships. *Journal of Adolescence*, 32(5), 1105-1123.

- Dodig-Ćurković, K. (2017). Adolescentna kriza – kako je dijagnosticirati i liječiti? *Medicus*, 26(2), 223-227.
- Donnellan, M. B., Kenny, D. A., Trzesniewski, K. H., Lucas, R. E., i Conger, R. D. (2012). Using trait-state models to evaluate the longitudinal consistency of global self-esteem from adolescence to adulthood. *Journal of Research in Personality*, 46, 634 – 645.
- Donnellan, M., Burt, S., Levendosky, A. i Klump, K. (2008). Genes, personality, and attachment in adults: A multivariate behavioral genetic analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 3–16.
- Eagly, A. H. i Wood, W. (1991). Explaining sex differences in social behavior: A metaanalytic perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 306-315.
- Erol, R. Y. i Orth, U. (2011). Self-esteem development from age 14 to 30 years: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(3), 607-619.
- Forbes, G. B., Adam-Curtis, L., Jobe, R. L., White, K. B., Revak, J., Živčić-Bećirević, I. i Pokrajac-Bulian, A. (2005). Body Dissatisfaction in College Women and Their Mothers: Cohort Effects, Developmental Effects, and the Influences of Body Size, Sexism, and the Thin Body Ideal. *Sex Roles*, 53, 281-298.
- Fraley, R., Heffernan, M. E., Vicary, A. M. i Brumbaugh, C. (2011). The experiences in close relationships—relationship structures questionnaire: A method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment*, 23, 615–625.
- Frost, J. i McKelvie, S. (2004). Self-esteem and body satisfaction in male and female elementary school, high school, and university students. *Sex Roles*, 51(1-2), 45-54.
- Gentile, B., Grabe, S., Dolan-Pascoe, B., Twenge, J. M., Wells, B. E. i Maitino, A. (2009). Gender Differences in Domain-Specific Self Esteem: A Meta-Analysis Review of General Psychology. *American Psychological Association*, 13(1), 34-45.
- Gomez-Baya, D., Mendoza, R. i Paino, S. (2016). Emotional basis of gender differences in adolescent self-esteem, *Revista Psicología*, 30(2), 1-14.
- Grabill, A. M. i Kerns, K. A. (2000). Attachment style and intimacy in friendship. *Personal Relationships*, 7, 363–378.
- Gullone, E. i Robinson, K. (2005). The Inventory Of Parent And Peer Attachment-Revised (IPPA-R) for children: A psychometric investigation. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 12, 67–79.
- Hazan, C. i Shaver, P. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationship. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- Honari, B. i Saremi, A. A. (2015). The Study of Relationship between Attachment Styles and Obsessive Love Style. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 165, 152-159.

- Huang, C. (2010). Mean-level change in self-esteem from childhood through adulthood: Meta-analysis of longitudinal studies. *Review of General Psychology, 14*, 251–260.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2005). Stability of attachment styles across students' romantic relationships, friendships and family relations. *Review of Psychology, 12*(2), 115-123.
- Kapetanović, A. (2008). *Samopoštovanje i perfekcionizam kod srednjoškolki i studentica*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York London: The Guilford Press.
- Kobak, R. R. i Sceery, A. (1988). Attachment in Late Adolescence: Working Models, Affect Regulation and Representations of Self and Others. *Child Development, 59*, 135-146.
- Kuzucu, Y., Bontempo, D. E., Hofer, S. M., Stallings, M. C., i Piccinin, A. M. (2014). Developmental change and time-specific variation in global and specific aspects of self-concept in adolescence and association with depressive symptoms. *The Journal of Early Adolescence, 34*, 638 – 666.
- Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Laghi, F., D' Alessio, M., Pallini, S. i Baiocco, R. (2009). Attachment representations and time perspective in adolescence. *Social Indicators Research, 90*, 181-194.
- Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. K. i Downs, D. L. (1995). Self-esteem as an interpersonal monitor: The sociometer hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology, 68*, 518–530.
- Margolese, S. K., Markiewicz, D. i Doyle, A. B. (2005). Attachment to Parents, Best Friend, and Romantic Partner: Predicting Different Pathways to Depression in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 34*(6), 637–650.
- Marsh, H. W. i O'Mara, A. (2008). Reciprocal effects between academic self-concept, self-esteem, achievement and attainment over seven adolescent years: Unidimensional and multidimensional perspectives of self-concept. *Personality and Social Psychology Bulletin, 34*, 542-552.
- Marušić I., Kamenov Ž. i Jelić M. (2011). Personality and attachment to friends. *Društvena Istraživanja, 4* (114), 1119-1137.
- Masselink, M., Van Roekel, E. i Oldehinkel, A. J. (2018). Self-esteem in Early Adolescence as Predictor of Depressive Symptoms in Late Adolescence and Early Adulthood: The Mediating Role of Motivational and Social Factors. *Journal of Youth and Adolescence, 47*(5), 932-946.

- McCabe, M. P., Ricciardelli, L. A. (2006). A prospective study of pressures from parents, peers, and the media on extreme weight change behaviors among adolescent boys and girls. *Behavior Research and Therapy*, 43, 653-668.
- McClure, A. C., Tanski, S. E., Kingsbury, J., Gerrard, M. i Sargent, J. D. (2010). Characteristics associated with low self esteem among US adolescents. *Academic Pediatric Association*, 10, 238-244.
- McCroskey, J. C., Richmond, V. P., Daly, J. A. i Falcione, R. L. (2006). Studies of the relationship between communication apprehension and self esteem. *Human Communication Research*, 3(3), 269 – 277.
- McKay, M. T., Sumnall, H. R., Cole, J. C. i Percy, A. (2012). Self-esteem and self-efficacy: Associations with alcohol consumption in a sample of adolescents in Northern Ireland. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 19, 72-80.
- Murnen, S. K., Smolak, L., Mills, J. A. i Good, L. (2003). Thin, sexy women and strong, muscular men: Grade-school children's responses to objectified images of women and men. *Sex Roles*, 49, 427-437.
- Orth, U, Trzesniewski, K. H. i Robins, R. W. (2010). Self-esteem development from young adulthood to old age: a cohort-sequential longitudinal study. *Journal of personality and social psychology*, 98(4), 645-58.
- Park, L. E., Crocker, J., i Mickelson, K. D. (2004). Attachment styles and contingencies of self-worth. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 1243–1254.
- Penezić, Z., Ombla, J. (2010.). *Privrženost kao stanje-provjera faktorske strukture skale*. U: / Sorić, I., Čubela Adorić, V., Gregov, Lj., Penezić, Z., (Ur.) XVII. Dani psihologije u Zadru: Sažeci radova. Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, 2010. 88.
- Pietromonaco, P. R. i Feldman Barrett, L. (2000). The Internal working models concept: What do we really know about the self in relation to others? *Review of General Psychology*, 4(2), 155-175.
- Polce-Lynch, M., Myers, B. J., Kliwer, W. i Kilmartin C. (2001). Adolescent self-esteem and gender: Exploring relations to sexual harassment, body image, media influence, and emotional expression. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 225-244.
- Proctor, C. L., Linley, P. A. i Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction: A review of the literature. *Journal of Happiness Studies*, 10, 583-630.
- Pullman, H. i Allik, J. (2000) The Rosenberg Self-Esteem Scale: its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28, 701-715.
- Rashid, A., Bukhari, S. R., Fatima, S., Saba, F. i Afzal, F. (2017). Self Esteem among Male and Female Adolescents. *The International Journal of Indian Psychology*, 4(3), 73-78.

- Robins, R. W. i Trzesniewski, K. H. (2005). Self-Esteem Development Across the Lifespan. *Current Directions in Psychological Science*, 14(3), 158–162.
- Robins, R. W., Hendin, H. M. i Trzesniewski, K. H. (2001) Measuring global self-esteem: Construct validation of a single item measure and the Rosenberg Self-Esteem Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 151-161.
- Robins, R. W., Trzesniewski, K. H., Tracy, J. L., Gosling, S. D. i Potter, J. (2002). Global self-esteem across the lifespan. *Psychology and Aging*, 17, 423–434.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, New York: Princeton University Press.
- Rubin, K. H., Dwyer, K. M., Booth-La Force, C., Kim, A. H., Burgess, K. B. i Rose-Krasnor, L. (2004). Attachment, friendship, and psychosocial functioning in early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 24, 326 – 356.
- Schneider, B. H., Baiocco, R., Pallini, S. i Laghi, F. (2014). Best friend attachment and self-esteem in a sample of Italian adolescents. *Attachment and Complex Systems*, 1, 77-89.
- Scholte, R. H. J. i van Aken, M. A. G. (2006). Peer relations in adolescence. *Handbook of adolescent development* (175–199). New York: Psychology Press.
- Schwalbe, M. L. i Staples, C. L. (1991). Gender differences in sources of self-esteem. *Social Psychology Quarterly*, 54, 158-168.
- Sharabany, R., Eshel, Y. i Hakim, C. (2008). Boyfriend, girlfriend in a traditional society: Parenting styles and development of intimate friendships among Arabs in school. *International Journal of Behavioral Development*, 32, 66-75.
- Spear, L. P. (2000). The adolescent brain and age-related behavioral manifestations. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 24, 417-463.
- Steinberg, L. i Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, 52, 83–110.
- Steitz, J. A. i Owen, T. P. (1993). School activities and work: Effects on adolescent self esteem. *Adolescence*, 27(105), 37-50.
- Swenson, P. L. (2003). *A psychometric study of the Rosenberg self-esteem scale : an investigation of gender dif*. Vancouver: Department of educational and counselling psychology, and special education at The University of British Columbia.
- Welch, R. D. i Houser, M. E. (2010). Extending the four-category model of adult attachment: An interpersonal model of friendship attachment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27, 351–366.
- Wigfield, A., Eccles, J. S., Mac Iver, D., Reuman, D. A., i Midgley, C. (1991). Transitions during early adolescence: Changes in children’s domain-specific self-perceptions

- and general self-esteem across the transition to junior high school. *Developmental Psychology*, 27, 552–565.
- Wilkinson, R. (2010). Best friend attachment versus peer attachment in the prediction of adolescent psychological adjustment. *Journal of Adolescence*, 33(5), 709-717.
- Wilkinson, R. B. (2008.) Development and properties of the Adolescent Friendship Attachment Scale. *Journal of Youth Adolescence*, 37, 1270-1279.
- Wilkinson, R. B. i Parry, M. M. (2004). Attachment styles, quality of attachment relationships, and components of self-esteem in adolescence. *Proceedings of the 39th Australian Psychological Society Annual Conference*, 301-305. Melbourne, Australia: The Australian Psychological Society.
- Wu, C. (2009). The relationship between attachment style and self-concept clarity: The mediation effect of self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 47(1), 42–46.
- Xu, M. i Leung, S. O. (2016). Bifactor Structure for the Categorical Chinese Rosenberg Self – Esteem Scale. *The Spanish Journal of Psychology*, 19, 67.